สงครามแผนที่ผ่านชั้นเรียนของแหม่มแอนนา [1]

วิศรุต พึ่งสุนทร [2]
สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำสำคัญ เดอะคิงแอนด์ไอ, สงครามเย็น, แผนที่

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้กล่าวถึงการเมืองของการทำแผนที่ผ่านเรื่องราวของแอนนา ลีโอโนเวนส์ในราชสำนักสยามที่ถูกตีพิมพ์ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 มาจนถึงช่วงเวลาที่เรื่องราวดังกล่าวเข้าสู่โลกภาพยนตร์ โดยเฉพาะในละครเพลงและภาพยนตร์เพลงเรื่อง *The King and I* ของริชาร์ด ร็อดเจอร์สและออสการ์ แฮมเมอร์สไตน์ โดยในฉากแผนที่ได้เสนอว่าการทำความรู้ภูมิศาสตร์ให้เป็นเหตุเป็นผลแบบตะวันตกนั้น ได้นำมาซึ่งการยอมรับระเบียบโลกแบบตะวันตกและการเข้าสู่สมัยใหม่ของสยามในทุกด้าน ฉากดังกล่าวแฝงไว้ซึ่งการเมืองของการโต้แย้งเรื่องการใช้เส้นโครงแผนที่แบบต่าง ๆ ที่มีต่อเนื่องตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 มาถึงยุคสงครามเย็น อีกทั้งชี้ให้

เห็นถึงความไม่คงเส้นคงวาของความรู้เรื่องภูมิศาสตร์แบบตะวันตก

จากข้อเขียนของแอนนา ลีโอโนเวนส์ สืบเนื่องมาถึงภาพยนตร์ฮอลลีวูดถูกนำมาศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสหรัฐฯ และการเมืองในประเทศไทยมาโดยตลอด ทั้งในบริบทศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงเวลาที่ข้อเขียนของแอนนาได้รับการเผยแพร่ มาถึงช่วงสงครามเย็นที่เรื่องราวดังกล่าวเข้าสู่โลกสื่อบันเทิงสมัยใหม่ โดยเฉพาะภาพยนตร์เรื่อง *The King and I* (1956) ที่ทำรายได้สูงสุดเป็นอันดับ 5 ของปีในสหรัฐฯและได้รับรางวัลสำคัญหลายรางวัล ภาพยนตร์เรื่องนี้มาถึงประเทศไทยทดลองฉายที่โรงภาพยนตร์เฉลิมเขตร์และผ่านการพิจารณาจากแผนกพิจารณาภาพยนตร์ กองทะเบียนกรมตำรวจเมื่อเดือนตุลาคม 2499 แต่ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองขณะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามออกคำสั่งห้ามฉาย ฉากแผนที่เป็นหนึ่งในฉากที่ได้รับการจดจำมากที่สุดและเป็นที่มาของเพลงยอดนิยม "Getting to know you" มีงานศึกษาจำนวนหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับฉากดังกล่าวว่าสะท้อนการเมืองทางวัฒนธรรมช่วงสงครามเย็น หากแต่ตัวแผนที่ที่ปรากฏในภาพยนตร์ปี 1956 และละครเพลงปี 1951 ยังไม่ถูกนำมาอภิปรายในเชิงลึก ภาพยนตร์ฮอลลีวูดหลายเรื่องที่มีฉากแผนที่โลกอยู่ในฉากสำคัญ เช่น ภาพห้องบัญชาการสงครามใน *Dr. Strangelove* (1964) จนถึง *WarGames* (1983) ผู้สร้างและผู้ออกแบบให้ความสำคัญกับการค้นคว้าเพื่อเลือกใช้และออกแบบแผนที่อย่างสูง เพื่อแสดงถึงภูมิศาสตร์การเมืองโลกให้กับผู้ชม ภาพยนตร์ *The King and I* เป็นอีกเรื่องที่มีแผนที่เป็นวัตถุที่มีนัยสำคัญ

บูรพาคดีบันเทิงช่วงสงครามเย็น : จากบรอดเวย์สู่ฮอลลีวูด

ละครเพลงบรอดเวย์ศตวรรษที่ 20 เป็นรูปแบบของมหรสพที่สะท้อนความเป็นอเมริกันในหลายด้าน ที่ผนวกเอาศิลปะการแสดงหลายด้านเข้ากับการเสนอประเด็นและโครงเรื่องชัด ตัวละครมีพัฒนาการและทุ่มเทกับการผลิตในทุกด้าน ละครเพลง *The King and I* (1951) สะท้อนลักษณะพิเศษหลายประการของละครเพลงบรอดเวย์ปลายทศวรรษที่ 1940 และ 1950 อันต่างจากละครจากบรอดเวย์ในทศวรรษก่อน อีกทั้งสอดรับกับอุดมการณ์และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เป็นหนึ่งในผลงานสำคัญของริชาร์ด ร็อดเจอร์ส (Richard Rodgers) และออสการ์ แฮมเมอร์สไตน์ที่ 2 (Oscar Hammerstein II) ที่สะท้อนความต้องการของผู้ชมชนชั้นกลาง ที่ต้องการความบันเทิงที่มีสาระมากกว่าเรื่องตลกหรือรัก ๆ ใคร่ ๆ ที่เฟื่องฟูในทศวรรษก่อน ๆ ร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์สามารถทำให้ประเด็นสังคมและการเมือง เช่น ปัญหาการเหยียดผิว การเหยียดเพศ การพลัดถิ่นและภัยสงคราม สามารถมีที่ทางอยู่ในโลก

บันเทิงและประสบความสำเร็จในแง่รายได้ ละครเพลงเกือบทั้งหมดนำโครงเรื่องมาจากบันทึกความทรงจำ นวนิยายหรือบทละครที่ประสบความสำเร็จในแง่รางวัลและยอดขายขณะนั้น ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมโดยเข้าถึงประเด็นปัญหาสังคมได้ที่กล่าวมาได้ โดยไม่ต้องเข้าสู่โลกแห่งความตึงเครียดของละครเวทียุคนั้น กลุ่มผู้สร้างละครเพลงให้ความสำคัญกับโครงเรื่อง การผลิตและการค้นคว้าอย่างสูง การสร้างภาพยนตร์เพลงจากละครบรอดเวย์เป็นสูตรสำเร็จยุคนี้อันหนึ่ง

ในผลงานที่ร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ร่วมกันสร้างละครเพลง 3 เรื่องที่อาจเรียกได้ว่าเป็น "บูรพาคดีไตรภาค" ได้แก่ *South Pacific* (1949), *The King and I* (1951) และ *Flower Drum Song* (1958) ที่ต่อมานำมาทำเป็นภาพยนตร์ในปี 1955, 1956 และ 1961 ตามลำดับ ทั้งหมดเป็นเรื่องของการปะทะกันระหว่างระบบคุณค่าแบบชนชั้นกลางผิวขาวอเมริกันกับคุณค่าจากต่างแดน เรื่องแรกเกิดขึ้นที่กลางมหาสมุทรแปซิฟิกช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องที่สองเกิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 19 เรื่องสุดท้ายเกิดในไชน่าทาวน์กรุงซานฟรานซิสโกทศวรรษที่ 1950 ประเด็นเรื่องการเหยียดผิว การทำให้เป็นตะวันตก การกลืนกลายทางวัฒนธรรมและปัญหาการเข้ากันทางวัฒนธรรมกลายเป็นประเด็นสำคัญ ผลงานทั้ง 3 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของสื่อบันเทิงช่วงสงครามเย็นภายใต้นโยบายของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ที่หันไปให้ความสำคัญกับตะวันออกโดยเฉพาะทวีปเอเชีย ซึ่งความรู้และมโนทัศน์ต่อโลกตะวันออกในยุคสงครามเย็นจากมุมมองอเมริกันนี้มีข้อแตกต่างจากตะวันออกในสายตาแบบจักรวรรดินิยมเก่าของยุโรปอยู่มาก ความสนใจต่อโลกตะวันออกในยุคนั้นมีผลผลิตหลากหลายตั้งแต่ความนิยมของนวนิยายสงครามเกาหลีไปจนถึงพุทธปรัชญาเซ็นของ ดี.ที. ซูสุกิ (D. T. Suzuki) และภาพยนตร์ฮอลลีวูดนับไม่ถ้วน เป็นที่น่าสังเกตว่าหลังการเข้าร่วมสงครามเวียดนามเข้มข้นขึ้นราวปี 1961 เรื่องราวเกี่ยวกับทวีปเอเชียลักษณะดังกล่าวหายไปจากสื่อบันเทิงกระแสหลักอย่างเห็นได้ชัด

ในงานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า ละครเพลงของร็อดเจอร์ส และแฮมเมอร์สไตน์ในช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทั้งภายในประเทศและในการต่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงหลังสงคราม โดยเฉพาะการที่ผู้ชมชาวอเมริกันตระหนักรู้ถึงอำนาจของสหรัฐฯ ในการเมืองโลก ตั้งแต่สหรัฐฯยึดครองญี่ปุ่นหลังสงคราม การเข้าร่วมสงครามเกาหลี การขึ้นมามีอำนาจของประเทศคอมมิวนิสต์รวมถึงการดำเนินยุทธศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [3] ทั้งผู้ผลิตละครเพลง ภาพยนตร์และสื่ออื่น ๆ ทราบดีถึงความอ่อนแอของความรู้เรื่องโลกกว้าง และวัฒนธรรมอื่นในสายตาของผู้ชมชาวสหรัฐฯ และเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจ

ที่ทางของตนในภูมิศาสตร์การเมืองโลกในยุคสงครามเย็น

ละครเพลงในช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทั้งภายในประเทศและในการต่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงหลังสงคราม โดยเฉพาะการที่ผู้ชมชาวอเมริกันตระหนักรู้ถึงอำนาจของสหรัฐฯในภูมิศาสตร์การเมืองโลก ตั้งแต่สหรัฐฯ ยึดครองญี่ปุ่นหลังสงคราม สงครามเกาหลี รวมถึงการดำเนินยุทธศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงทศวรรษที่ 1950 เป็นช่วงเวลาแห่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ความสนใจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีส่วนให้ประเทศไทยเริ่มเป็นที่นิยมในการท่องเที่ยวของชาวสหรัฐฯ อีกทั้งยังเป็นช่วงเวลาที่เครื่องบินโดยสารพาณิชย์เครื่องยนต์ไอพ่นแพร่หลายมากขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในปีเดียวกันกับที่ภาพยนตร์ *The King and I* ออกฉาย ภาพยนตร์ทำรายได้อีกเรื่องหนึ่งก็ใช้กรุงเทพฯ เป็นสถานที่ถ่ายทำ คือ *Around the World in Eighty Days* (1956) ที่ไมเคิล ทอดด์ (Michael Todd) เป็นผู้อำนวยการผลิต ทอดด์ได้เปลี่ยนสถานที่จากตามท้องเรื่องเดิมคือสิงคโปร์เป็นกรุงเทพฯ [4] ปีถัดไป *The Bridge on the River Kwai* (1957) ขึ้นอันดับหนึ่งภาพยนตร์ทำรายได้สูงสุดในสหรัฐฯ ในปี 1958 *The Ugly American* นวนิยายวิจารณ์การต่างประเทศของสหรัฐฯ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขายดี โดยสร้างประเทศในจินตนาการที่ชื่อว่า "ประเทศสารขัณฑ์" ที่มีส่วนคล้ายประเทศไทย และเมื่อสร้างเป็นภาพยนตร์ในปี 1963 โดยใช้ประเทศไทยเป็นฉาก

แม้ว่าภาพยนตร์ *The King and I* จะถูกสั่งห้ามฉายเนื่องด้วยตามคำสั่งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (เนื่องจากให้เหตุผลว่าภาพยนตร์นำเสนอเนื้อหาที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกษัตริย์ไทย) แต่ก็พอทราบได้ถึงบริบทการเมืองที่สถาบันกษัตริย์เริ่มเป็นประเด็นสำคัญทางการเมือง ขณะที่ภาพยนตร์เรื่อง *Anna and the King of Siam* ปี 1946 ได้รับการฉายในประเทศไทย อย่างไรก็ดีทั้งละครเพลงและภาพยนตร์ *The King and I* ยังเชื่อมโยงกับสถานะของประเทศไทยในสายตาของสหรัฐฯ ในช่วงสงครามเย็นในหลายแง่มุม นอกจากความสนใจในประเทศไทยว่ามีความสำคัญทางยุทธศาสตร์การสกัดกั้น (containment policy) ของสงครามเย็นแล้ว ยังเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทยในเชิงสัญลักษณ์ด้วย จิม ทอมป์สันเป็นผู้จัดหาผ้าไหมให้ในการจัดทำเครื่องแต่งกายในละครบรอดเวย์ และส่งผลให้ผ้าไหมไทยได้รับความนิยมอย่างสูงท่ามกลางดาราในทศวรรษที่ 1950 อุตสาหกรรมไหมเริ่มเป็นที่นิยมแพร่หลายในตลาดโลกในช่วงเวลานั้นเอง ในบทความเรื่อง "Jim Thompson and the Busy Weavers of Bangkok" ที่ปรากฏใน *Reader's Digest* ปี 1959 เน้นย้ำให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างจิม ทอมป์สันและ *The King and I* ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีเยี่ยมในเรื่องการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ต่อประเทศโลกที่สาม [5]

The King and Eisenhower : การทูตสาธารณะในชั้นเรียนภูมิศาสตร์

การเข้าสู่โลกละครบรอดเวย์ปี 1951 และภาพยนตร์ในปี 1956 ของเรื่องราวของแอนนาครูชาวอังกฤษผู้ได้รับการว่าจ้างให้สอนในราชสำนักสยามอยู่ในบริบทของสหรัฐอเมริกาช่วงสงครามเย็นเท่านั้น การทำเรื่องราวของครูชาวอังกฤษในราชสำนักสยาม ให้ตอบสนองคุณค่าแบบอเมริกันภายใต้สายตาชาวอเมริกัน ผ่านนิยายปี 1944 โดยมากาเร็ต แลนดอนนักเขียนชาวอเมริกันที่ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองชาวอเมริกันสนใจทวีปเอเชียมากขึ้น เฉลิมศรี จันทร์สิงห์ชี้ว่ากระบวนการ "แปลงโฉมครูสาวชาวอังกฤษให้กลายเป็นวีรสตรีอเมริกัน" เริ่มขึ้นตั้งแต่เธอย้ายไปอยู่นิวยอร์กและเริ่มตีพิมพ์บทความชุดแรกใน *Atlantic Monthly* ในปี 1870 ซึ่งสงครามกลางเมืองจบลงเพียงไม่กี่ปี ประเด็นเรื่องทาสและการกดขี่จึงตอบสนองผู้อ่านได้อย่างดีสอดคล้องกับอุดมคติของอิสรภาพและประชาธิปไตย อีกทั้งมีการสร้างภาพของผู้เขียนเองสะท้อนอุดมคติและบุคลิกลักษณะแบบอเมริกันเต็มตัวในนวนิยายของแลนดอน กุลสตรีหม้ายผู้ตกยากต้องมาทำงานในดินแดนป่าเถื่อนเพื่อเลี้ยงดูตนเองและลูก สอดคล้องกับนวนิยายแนวพิชิตตะวันตก (western romance) ของอเมริกา [6] อีกทั้งในละครเพลงมีการเน้นประเด็นจาก *Uncle Tom's Cabin* ของแฮเรียต บีเชอร์ สโตว์ (Harriet Beecher Stowe) และประเด็นเรื่องทาส รวมไปถึงประเด็นพื้นฐานของการเมืองสหรัฐฯ เช่น ระบอบสหพันธรัฐ (federalism) รวมไปถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับมหาอำนาจ สู่สมัยใหม่และการพัฒนาซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของโลกที่สามช่วงสงครามเย็น [7]

บรูซ แมคโคนาคี (Bruce Mcconachi) ชี้ว่า *The King and I* ได้แสดงให้เห็นถึงการรับช่วงต่อของอำนาจ และการดูแลของจักรวรรดิใหญ่ที่สุดของโลกจากอังกฤษสู่สหรัฐอเมริกา ที่ทั้งให้เครดิตและวิจารณ์จักรวรรดิแบบเก่าไปพร้อม ๆ กัน โดยให้คุณค่าต่อแบบแผนอารยธรรมตะวันตกที่อังกฤษให้ไว้แก่โลกตะวันออก ขณะเดียวกันก็วิจารณ์ไปด้วยในคราเดียวกัน เป็นการสร้างแอนนาให้ยึดโยงคุณค่าเรื่องครอบครัวและเสรีภาพแบบอเมริกาศตวรรษที่ 20 แทนที่คุณค่ายุควิคตอเรียนที่ถูกมองว่าล้าหลังและแฝงด้วยการกดขี่ *The King and I* ไม่ได้สนับสนุนอำนาจจักรวรรดิแบบอังกฤษ แต่เป็นคุณค่าสมัยใหม่แบบอเมริกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัวและแนวคิดทุนนิยม [8] แมคโคนาคีชี้ว่าผลงานบูรพาคดีไตรภาคของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ สะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานตรรกะที่แสดงความชอบธรรมของสหรัฐฯ ในการทำสงครามและดำเนินยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษที่ 1960 โดยซ่อนการเหยียดชนชาติและการแสวงหาอำนาจไว้ภายใต้การอ้างความชอบธรรมของการให้ความช่วยเหลือ [9]

แอน ไคลน์ (Anne Kline) ชี้ว่าความนิยมของเรื่องแอนนาในราชสำนักสยาม ทั้งในนวนิยาย *Anna and The King of Siam* ของแลนดอน ที่ขายดีทั้งในยุโรปและอเมริกา และได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่า 20 ภาษา รวมถึงความนิยมของภาพยนตร์ และละครบรอดเวย์ของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ในสหรัฐฯ เกิดขึ้นพร้อมกับความสำคัญทางภูมิศาสตร์ การเมืองของประเทศไทยที่มีต่อสหรัฐฯ มากขึ้นในช่วงหลังสงคราม เนื่องจากไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณานิคมตะวันตกอย่างเป็นทางการ ทำให้ความรู้สึกต่อต้านตะวันตกไม่มากเท่าประเทศอื่นในภูมิภาค จึงสะท้อนนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหรัฐฯ ในช่วงสงครามเย็น โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ ทางทหารและทางวัฒนธรรมแก่ประเทศไทย เนื่องจากเล็งเห็นถึงความสำคัญทางภูมิศาสตร์ ภายใต้นโยบายสกัดกั้น ไคลน์ยังชี้ให้เห็นว่าบูรพาคดีในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อบันเทิงกระแสหลักในช่วงสงครามเย็นมีลักษณะสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศสหรัฐฯ ในช่วงเวลาดังกล่าว กล่าวคือภาพของภูมิศาสตร์การเมืองโลกถูกชี้นำโดย "จินตภาพโลกแห่งการสกัดกั้น" (global imaginary of containment) ที่การมองโลกแบบมี 2 ขั้วคือโลกเสรีกับโลกเผด็จการอยู่ในสภาวะการต่อสู้กัน โดยสหรัฐฯมีภาระอันชอบธรรมคือการสกัดกั้นทางภูมิศาสตร์บนพื้นผิวโลก ควบคู่ไปกับ "จินตภาพโลกแห่งการบูรณาการ" (global imaginary of integration) ที่เน้นการสร้างความร่วมมือทางทหาร การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างพันธมิตรประเทศที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ [10]

ลักษณะสำคัญของนโยบายต่างประเทศในสมัยของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ คือนโยบายการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ที่เริ่มจาก the Smith-Mundt Act (the US Information and Education Exchange Act of 1948) ที่มีเป้าหมายคือ "ส่งเสริมความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ และเพิ่มพูนความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างชาวสหรัฐและชนชาติอื่น ๆ ในโลก", การก่อตั้ง the United States Information Agency (USIA) ในปี 1953 ที่กลายเป็นองค์กรการทูตสาธารณะครบวงจรที่ใหญ่และมีเครือข่ายมากที่สุดในโลก มีหลายโครงการภายใต้การดำเนินการของ USIA ได้ให้ความช่วยเหลือทางการศึกษา และทางวัฒนธรรมต่อประเทศโลกที่สาม ซึ่งสำนักงานท้องถิ่นเป็นที่รู้จักภายใต้ United States Information Service (USIS) เช่นการจัดตั้งห้องสมุดและการจัดหาหนังสือเกี่ยวกับสหรัฐฯ ให้แก่ประเทศโลกที่สาม ในปี 1956 ได้เริ่มโครงการ People to People เพื่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างผู้คนต่อสหรัฐอเมริกา และวัฒนธรรมอเมริกัน รวมไปถึงโครงการฟูลไบรท์ (Fulbright Program) ที่นำไปสู่โครงการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวัฒนธรรมระหว่างสหรัฐฯ และประเทศอื่น ๆ ส่งเสริมกับความ

สัมพันธ์และเข้าใจระหว่างบุคคล มากกว่าเพียงแค่ระหว่างรัฐบาล เป็นภาพของ "การทำให้เป็นสมัยใหม่แบบเข้าอกเข้าใจ" (sentimental modernization) คือ "แทนที่จะใช้กำลังหรือการบังคับควบคุมทางการเมือง แต่ใช้พลานุภาพแห่งความรักและเครื่องมือทางวัฒนธรรม" เพื่อนำพาสยาม/ประเทศไทยเข้าสู่สมัยใหม่ ดังเช่นในฉากแผนที่ ในปี 1958 People-to-People program เลือกเพลง "Getting to Know You" เป็นเพลงธีม รวมถึงเป็นเพลงประจำ Project HOPE (Health Opportunities for People Everywhere) โครงการช่วยเหลือทางสาธารณสุขผ่านการใช้เรือเดินสมุทรซึ่งเริ่มในปี 1958 [11]

ตั้งแต่ราวทศวรรษที่ 1940 และ 1950 สื่อกระแสหลักรวมไปถึงภาพยนตร์อย่าง *The King and I* มีส่วนสำคัญในการให้ความรู้ชาวอเมริกันและสร้างความชอบธรรมทางอุดมการณ์ให้กับการขยายอิทธิพลในเวทีโลก โดยอ้างว่าแตกต่างจากลัทธิจักรวรรดินิยมแบบยุโรปตรงที่ไม่มีการใช้กำลังบังคับ ยึดครองดินแดน เปลี่ยนศาสนาหรือการปกครองโดยตรง (direct rule) แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ร่วม ที่ในงานศึกษาบันทึกการเดินทาง และการค้นพบในยุคแสงสว่างของ แมรี หลุยส์ แพรตต์ (Mary Louis Pratt) เรียกเรื่องเล่าลักษณะนี้ว่า "narratives of anti-conquest" เนื่องจากมีข้อแตกต่างจากบันทึกการเดินทางในแบบล่าอาณานิคมโจ่งแจ้งในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช ไคลน์ชี้ว่าเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกันมากกว่าการใช้กำลังบังคับ โดยใช้วาทกรรมความเข้าอกเข้าใจเป็นลักษณะพิเศษสำคัญของบูรพาคดีแบบสงครามเย็น ที่ไม่เพียงแต่เป็นการประกอบสร้างความรู้เรื่องความแตกต่าง (difference) แต่ยังเป็นเรื่องของการสร้างความรู้สึกผูกพันด้วย [12]

The King and I ของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์วางอยู่บนความขัดแย้งระหว่างตัวละครหลัก 2 ตัว คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแอนนา ซึ่งแตกต่างทางอุดมการณ์ สถานะทางสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรม ด้วยความต่างและหน้าที่ทำให้ทั้งสองอำพรางความรู้สึกที่แท้จริงที่มีต่อกันไว้ เรื่องราวจบลงด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน โดยฝากความหวังในการนำสยามเข้าสู่สมัยใหม่ไว้กับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นศิษย์เอกของแอนนา ในฉากแผนที่ความขัดแย้งทางความรู้และโลกทัศน์ระหว่างสยามและโลกตะวันตกสมัยใหม่ แสดงออกมาเป็นชุดความรู้เรื่องที่ทางของสยามในโลกและความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

การเน้นฉากแผนที่ทั้งในละครเพลงปี 1951 และภาพยนตร์มีความสำคัญและสอดคล้องกับบริบทการเมืองในช่วงสงครามเย็น ในภาพยนตร์ *Anna and the King of Siam* ปี 1946 มี

ฉากในชั้นเรียนแต่เป็นชั้นเรียนภาษา ไม่มีชั้นเรียนภูมิศาสตร์หรือดาราศาสตร์ แต่ในฉบับของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ ปรากฏแผนที่ 2 ฉบับ คือแผนที่ของราชสำนักสยามแสดงอาณาบริเวณคล้ายคลึงกับเส้นรอบรูปของทวีปเอเชียล้อมรอบด้วยมหาสมุทร สยามถูกระบายสีแดงครอบคลุมอาณาเขตกว่า 1 ใน 4 ของทวีป อาณาเขตสีแดงที่มีภาพพระมหากษัตริย์ไทยสูงเลยความสูงของทวีป ทรงชุดเต็มยศ มือขวาทรงตรีหรือสามง่าม อยู่ตรงกลางติดกับเขตแดนของพม่าพื้นที่สีเขียวที่มีภาพของชายเปลือยร่างเล็กกำลังจับงู ภาพยนตร์เสนอว่าเป็นแผนที่ตามคติของชนชั้นนำราชสำนักสยาม ซึ่งยกยออาณาจักรตนเอง และดูถูกฝ่ายพม่า (ภาพที่ 1) ถูกแทนที่ด้วยแผนที่แบบเมอร์เคเตอร์ที่แอนนาบอกว่านำมาจากอังกฤษ ที่ชี้ว่าเป็นภูมิศาสตร์โลกในความเป็นจริง (ภาพที่ 2) ซึ่งในท้ายที่สุดเหล่านักเรียนยอมรับความรู้ภูมิศาสตร์ชุดนี้

ประเด็นเรื่องแผนที่มาจาก *Romance of the Harem* ถูกทำให้เป็นฉากสำคัญที่แสดงถึงความขัดแย้งทางความรู้และโลกทัศน์ของสยามกับโลกสมัยใหม่ ความรู้เรื่องสัณฐานโลกแบบสมัยใหม่ทำไปสู่การถกเถียงเรื่องสถานะของสยามในโลก และจบลงที่การยอมรับนั้นไม่ปรากฏในข้อเขียนของแอนนา แต่มาจากการประกอบทางละครของร็อดเจอร์ส และแฮมเมอร์สไตน์อันมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งนำไปสู่เพลงสำคัญคือ "Getting to know you" (ภาพที่ 3) ไคลน์ชี้ว่านโยบายเหล่านี้สอดคล้องกับบูรพาคดีแบบสงครามเย็นที่ปรากฏในฉากแผนที่ผ่านวาทกรรมความเข้าอกเข้าใจระหว่างคนต่างชนชาติดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้บูรพาคดีอเมริกันในช่วงสงครามเย็นนั้นแทนที่จะวางอยู่แต่เพียงการสร้างความแตกต่าง หากแต่ยังวางอยู่บนวาทกรรมเรื่องความผูกพัน กล่าวคือการสร้างความเข้าอกเข้าใจกันท่ามกลางความแตกต่างทางชนชาติและวัฒนธรรม ตะวันออกและตะวันตกสามารถอยู่ร่วมกันได้ ความเป็นอื่นและความแตกต่างไม่ได้ถูกกำกับหรือล้อมกรอบด้วยอำนาจจักรวรรดิแบบอาณานิคมศตวรรษที่ 19 หากแต่ถูกกำกับด้วยอำนาจที่ละมุนละไมภายใต้วาทกรรมเรื่องความผูกพัน ความเข้าอกเข้าใจด้วยการเร้าอารมณ์ซาบซึ้งร่วมกัน (sentimentalism) ภายใต้ความแตกต่าง

ฉากแผนที่นอกจากจะสอดคล้องกับนโยบายสร้างความผูกพันและความเข้าอกเข้าใจกันในบริบทสงครามเย็นผ่านการร้องท่อนคอรัสเพลง "Getting to know you" ระหว่างแอนนาและนักเรียนชาวสยามที่สะท้อนนโยบายการทูตสาธารณะที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในยุคนั้น ยังสอดคล้องกับการดำเนินการให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาของ USIS ในประเทศไทยในช่วงสงครามเย็นเพื่อช่วยในการพัฒนา โครงการบริจาคหนังสือและก่อตั้งห้อง

สมุดเพื่อช่วยส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาด้านการศึกษายังเป็นหนึ่งในโครงการสำคัญ เป็นที่น่าสังเกตว่า นอกจากหนังสือแล้วสื่อที่ช่วยให้ความรู้หลายรายการยังถูกส่งมาให้ชนบทไทยรวมถึงแผนที่ การนำเสนอแผนที่เมอร์เคเตอร์ของแอนนานั้น เป็นภาพของตะวันตกผลิตโดยตะวันตก นำเข้ามาเพื่อเปิดและแก้ไขโลกทัศน์ของชาวสยาม/ชาวไทย เป็นเครื่องมือในการพาเอเชียเข้าสู่สมัยใหม่และเพื่อโฆษณาชวนเชื่อ ในฉากนี้แผนที่ถูกใช้เป็นพาหนะในการนำเสนอโลกทัศน์และคุณค่าที่แตกต่างกัน

ที่ทางของสยามในแผนที่ในห้องเรียนของแอนนา

ส่วนหนึ่งของรูปพรรณสัณฐานของแผนที่ปรากฏในละครเพลงและภาพยนตร์นั้นมาจากคำพรรณนาของแอนนา แผนที่สยามที่ปรากฏในนวนิยายของแลนดอนนั้นไม่ต่างจากคำบรรยายของแอนนานัก ในละครเพลงและภาพยนตร์ตัวละครแอนนากล่าวถึงการสอนภูมิศาสตร์สมัยใหม่และความพยายามในการลบล้างความรู้ภูมิศาสตร์อันล้าหลังของราชสำนักสยาม ซึ่งไม่เพียงแต่คลาดเคลื่อนและไม่เป็นวิทยาศาสตร์แล้ว แต่ยังนำไปสู่ทัศนคติในทางลบต่อประเทศเพื่อนบ้านและใช้เป็นเหตุผลในการก่อสงคราม โดยชี้ว่าปัญหามาจากนักเรียนกลุ่มนี้เคยเห็นแผนที่อยู่ลักษณะเดียว โดยที่มาของลักษณะของฉากแผนที่สยามปรากฏใน *Romance of the Harem* (1872) ในบทที่ชื่อว่า "Stray leaves from the royal school-room table" ที่กล่าวถึงขั้นเรียนภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์

> แผนที่นี้มีขนาดห้าคูณสามฟุต ตรงกลางมีพื้นที่ขนาดใหญ่สีแดง ส่วนบนพื้นที่สีเขียวขนาดเล็ก บนส่วนสีแดงซึ่งเป็นสยามมีรูปคนตัดจากแผ่นกระดาษเงินเหมือนตัวการ์ตูน มือหนึ่งถือสามง่ามขนาดใหญ่ อีกมือถือผลส้ม สวมมงกุฎบนศีรษะ สันเท้าสวมเดือย ดวงอาทิตย์ส่องสว่างไปทั่ว ส่วนขาลีบเก้งก้างจนน่าเวทนา หัวเข่าเอนเข้าหากันดูน่าสมเพชยิ่งนัก สิ่งที่ดูเหมือนซากศพนี้ก็คือกษัตริย์แห่งสยาม ผู้ที่เปี่ยมด้วยเดชานุภาพอันยิ่งใหญ่ที่ครอบคลุมจากฝั่งราชอาณาจักรหนึ่งไปอีกฝั่งหนึ่ง บนพื้นที่เล็ก ๆ สีเขียวที่เป็นพม่า มีคนที่จุดหมึกเล็ก ๆ เป็นร่างกายและจุดที่เล็กกว่าเป็นหัว ปากกาลากเส้นเป็นแขนขา ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์พม่า มีกองทัพภูติตัวเล็กท่าทางพิลึกกำลังเต้นรำอยู่บนราชอาณาจักร มีอักขระที่ดูไม่รู้เรื่อง แสดงว่าอาณาจักรพม่านั้นเต็มไปด้วยความวุ่นวาย และแสดงว่าพระมหากษัตริย์แห่งพม่าเป็นผู้ที่ไร้ซึ่งอำนาจในดินแดนของตน ทางเหนือของพื้นที่สีเขียวมีภาพของชายชาวอังกฤษร่าง

> ใหญ่สวมหมวกสามเหลี่ยมเปิดปีกมีขนนกสีแดงอ้อมแขนกอดที่ดินผืนใหญ่ซึ่งก็คือ ชายชาวอังกฤษคือลอร์ดไคลฟ์กำลังกอดบริติชเบอร์มา พื้นที่ที่เหลือเป็นสีน้ำเงินรอบ ๆ ดินแดนสยามมีรูปเรือบรรทุกสินค้าเต็มวาดอย่างงดงามจำนวนมากกำลังเดินทางไปและมา แต่กษัตริย์พม่าที่น่าสงสารไม่มีแม้แต่เรือเล็กซักลำ นักเรียนของข้าพเจ้ามีความรู้ไม่มากไปกว่าสิ่งที่อยู่ในแผนที่ฉบับนี้ ที่บอกว่าพม่าอยู่ทางเหนือสยามอยู่ทางใต้ล้อมรอบด้วยมหาสมุทร สำหรับพวกเขาโลกมีอยู่เท่านี้ [13]

นักประวัติศาสตร์ที่อ่านข้อเขียนของแอนนาทราบกันดีว่า มีการลอกเลียนบันทึกเรื่องสยามของผู้เขียนท่านอื่นอยู่มาก [14] แต่ที่มากที่สุดมาจาก *Narrative of a residence at the capital of the Kingdom of Siam* ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1852 โดย เฟรกเดอริค เอ. นีล (Frederick Arthur Neale) นักเดินทางชาวอังกฤษที่เดินทางเข้ามาในสยามราวปี 1840-1841 และอ้างว่าได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว [15] ในส่วนที่กล่าวถึงประสบการณ์ที่ผู้แต่งเข้าเฝ้าฯ และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ มีพระราชวินิจฉัยในกรณีพิพาททางด้านดินแดนระหว่างสยามกับพม่า เพื่อแสดงให้คณะชาวต่างชาติเห็นว่าการอ้างสิทธิของฝั่งพม่านั้นไร้สาระเพียงใด ได้ทรงแสดง "แผนที่" สีฉูดฉาดให้เหล่าชาวตะวันตกได้ชม เพื่อต้องการให้ตะลึงพรึงเพริดในความรู้ทางภูมิศาสตร์ของชาวสยาม เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของราชอาณาจักรและพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย แต่คณะของผู้เขียนกลับมีปฏิกิริยาต่อแผนที่ในทางสังเวชและขบขัน คำพรรณนาแผนที่เป็นดังนี้

> แผนที่มีขนาดราวสามคูณสองฟุต ตรงกลางเป็นแผ่นสีแดงยาวประมาณสิบแปดนิ้ว กว้างสิบนิ้ว เหนือขึ้นไปเป็นแผ่นสีเขียว ยาวประมาณสิบนิ้ว กว้างสามนิ้ว ในพื้นที่สีแดง ทั้งหมดเป็นรูปคนที่ตัดมาจากกระดาษสีเงินแปะติดไว้ รูปคนที่ว่าจ้องมองมาข้างหน้า มือข้างหนึ่งถือสามง่ามขนาดใหญ่และอีกข้างหนึ่งถือผลส้ม สวมมงกุฎไว้บนหัว สวมเดือยไว้ที่ส้นเท้า และขาสองข้างที่ผอมเก้งก้างจนน่าเวทนาก็งอเข่าเข้าหากันอย่างน่าสมเพช และมนุษย์ผู้ดูเหมือนซากศพนี้เองก็คือมนุษย์อ้วนกลมที่กำลังนั่งอยู่ตรงหน้าเรา รูปที่ว่านี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงบุญบารมีของพระเจ้าอยู่หัว ที่แผ่ขยายไปไพศาลจากปลายด้านหนึ่งไปถึงปลายอีกด้านหนึ่งของพระราชอาณาจักร ภายในแผ่นสีเขียวมีรูปคนขนาดเล็กที่เขียนด้วยหมึกอินเดีย มีจุดเล็กที่หมายถึงหัว จุดใหญ่หมายถึงร่างกาย และขีดเส้นสี่เส้นที่หมายถึงแขนและขา เป็นรูปที่ตั้งใจให้หมายถึงสาราวดีผู้ชั่วร้าย ซึ่งก็คือพระมหากษัตริย์พม่าในขณะนั้น มีกองทัพภูตผีร้ายตัวเล็ก ๆ ในท่าทางต่าง ๆ นานาเต้นอยู่รอบทิศของพระราชอาณาจักร เจ้าตัว

> ขยุกขยุยนี้มีไว้แสดงให้กับพวกไม่ประสีประสาเห็นถึงอาณาจักรพม่าที่เต็มไปด้วยปัญหาและความวุ่นวายและกษัตริย์พม่าผู้มิได้มีความสำคัญอะไรในอาณาจักรของตน แถบสีดำคั่นกลางอยู่ระหว่างสีเขียวกับสีแดงหมายถึงเส้นเขตแดนที่ไม่มีปัญหาและทางฝั่งสีแดงของแถบสีดำมีเส้นโค้งบางเขียนด้วยหมึกเพื่อระบุว่าเป็นดินแดนที่พม่าอ้างสิทธิ์แต่ทางฝ่ายสยามไม่ยอมรับ ส่วนที่เหลือของแผนที่เป็นสีน้ำเงินหมายถึงมหาสมุทร ในพื้นที่สีน้ำเงินที่อยู่รายรอบสีแดงหรือดินแดนสยาม ปรากฏรูปเรือสำเภาที่วาดขึ้นอย่างหยาบ ๆ กำลังแล่นไปมามากมาย บางลำชักเรือแล่นเข้าหาฝั่ง แต่ก็เห็นได้ว่าบางลำพลิกคว่ำหรือเสาเรือก็ชี้ไปผิดทิศ ข้างพม่าที่น่าสงสารกลับไม่มีแม้กระทั่งเรือลำเล็ก ๆ สักลำให้เห็น [16]

นอกจากคำพรรณนาข้างต้นแล้วบันทึกการเดินทางของนีลยังมีภาพแผนที่ประกอบด้วย (ภาพที่ 4) เป็นที่ทราบกันว่าบันทึกการเดินทางของนีลฉบับนี้มีความน่าเชื่อถือในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ค่อนข้างต่ำ มีความผิดพลาดในข้อมูลพื้นฐานมาก อีกทั้งในหลายตอนในข้อเขียนของนีลมีการลอกเลียนจากข้อเขียนของนักเดินทางท่านอื่น ไม่อาจแน่ใจได้ว่าแผนที่ฉบับนี้มีอยู่จริงหรือไม่ หากแต่ทราบได้ว่าไม่มีขนบการเขียนแผนที่ลักษณะตรงตามคำพรรณนาอยู่ในราชสำนักสยาม เป็นไปได้ว่าผู้แต่งใส่สีสันลงไปเพื่อความบันเทิงของผู้อ่าน แต่หากพิจารณาในส่วนของแผนที่ตามคำบรรยายของนีล เป็นไปได้ว่ามาจากการผสมหรือควบรวมภาพที่ได้พบเห็นจากหลายแหล่งเข้ามาไว้ด้วยกัน เช่นรูปร่างของคนในจิตรกรรมฝาผนังหรือหนังสือโบราณ เป็นไปได้ว่ามาจากทั้งที่ปรากฏในหนังสือไตรภูมิที่ลักษณะของแผนที่อยู่ มาผสมรวมกับแผนที่ยุทธศาสตร์ซึ่งนำมาใช้ในการปกครองและการรบ ดังที่ธงชัย วินิจจะกุลชี้ว่ามีมโนภาพของสยามมากกว่าหนึ่งชนิด [17] และเป็นไปได้สูงว่าคำพรรณนารูปลักษณ์ของแผนที่ของนีลมาจากการควบรวมมโนภาพของสยามที่มีหลายแบบเข้าไว้ด้วยกันผนวกกับจินตนาการของผู้แต่ง หากทำความเข้าใจสถานะทางความรู้ด้านภูมิศาสตร์ของสยามในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 จะพบว่าราชสำนักสยามมีความเข้าใจเรื่องภูมิศาสตร์และแผนที่สมัยใหม่อยู่มาก ที่คุ้นเคยมาตั้งแต่สมัยปลายอยุธยา อีกทั้งความรู้ทางภูมิศาสตร์ของสยามขณะนั้นก้าวหน้ากว่าคำบรรยายของนีลมาก หากแต่เป็นความรู้ที่มาจากการสำรวจทางทะเลโดยดูจากรูปร่างชายฝั่งเป็นหลัก รูปร่างของคาบสมุทรเหมือนด้าม "ขวานโบราณ" เป็นความรู้ทางภูมิศาสตร์ที่เกิดขึ้นราวกลางศตวรรษที่ 19 นี้เอง ส่วนการสำรวจภาคพื้นทวีปและพื้นที่ที่เข้าสัดส่วนจริงจากการสำรวจช่วงทศวรรษที่ 1880 ที่นำมาสู่การจัดทำแผนที่ฉบับเจมส์ แมคคาร์ธี (James Fitzroy McCarthy) หรือพระยาวิภาคภูวดลในปี 1887 [18]

อย่างไรก็ดี ในโลกการพิมพ์แผนที่ในศตวรรษที่ 19 แผนที่ส่วนหนึ่งทำขึ้นเพื่อความสวยงาม นิยมใช้ภาพคนเป็นบุคคลาธิษฐานของดินแดน รัฐหรือชนชาตินั้น โดยไม่ได้เป็นลักษณะเฉพาะของโลกทัศน์ตะวันออกโบราณแต่อย่างใด หากแต่มีมาตั้งแต่การพิมพ์แผนที่ในยุโรปช่วงต้นสมัยใหม่ เพื่อช่วยเล่าเรื่องหรือสื่อประเด็นทางการเมืองระหว่างรัฐ ในแผนที่ศตวรรษที่ 19 ยังคงใช้บุคคลาธิษฐานในการเล่าเรื่องและชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจของจักรวรรดิของบริเตนกับดินแดนอื่น ๆ รวมไปถึงการ์ตูนล้อการเมืองที่ใช้แผนที่ในการเล่าเรื่องอีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของขนบการ์ตูนล้อการเมืองมาตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 18 เช่น ชุด *Geography Bewitched* (1795) ของโรเบิร์ต ดิกห์ตัน (Robert Dighton) ที่ทำงานให้กับคาริงตัน โบเลส (Carington Bowles) เจ้าของสำนักพิมพ์และผู้ค้าแผนที่รายใหญ่แห่งลอนดอนในศตวรรษที่ 18 หรือ *Geographical Fun: Being Humorous Outlines of Various Countries* (1869) ของวิลเลียม ฮาร์วีย์ (William Harvey) ไปจนถึงการ์ตูนล้อสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับปรัสเซียใน "Carte drôlatique d'Europe pour 1870" ของพอล ฮาดอล (Paul Hadol) (ภาพที่ 5, 6 และ 7) รวมถึงปรากฏการณ์การใช้แผนที่เพื่อเป้าหมายในการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งเห็นมากในศตวรรษที่ 20 ดังนั้นภาพแผนที่ที่ปรากฏในบันทึกของนีลหาใช่สิ่งแปลกประหลาดในโลกของการทำแผนที่ตะวันตกไม่ เพียงแต่เมืองปรากฏในข้อเขียนของแอนนาถูกนำมาเปรียบเทียบกับ "แผนที่จากอังกฤษ" ซึ่งเป็นแผนที่แขวนผนัง หากมองแผนที่สยามในบริบทดังกล่าวก็ไม่ต่างจากแผนที่ที่ปรากฏในนิตยสารการเมืองอังกฤษในช่วงเวลาดังกล่าวนัก

ในส่วนของ "แผนที่จากอังกฤษ" หรือแผนที่โลกที่ปรากฏในภาพยนตร์ แลนดอนคงความตามข้อเขียนของแอนนาไว้อย่างครบถ้วน คำพรรณนาแผนที่เป็นดังนี้

> เมื่อแผนที่ขนาดใหญ่จากอังกฤษและลูกกลมจำลองการโคจรของระบบสุริยจักรวาลและผืนโลกมาถึง ผู้คนในวิหารคุณจอมมารดาไทตื่นเต้นเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งให้นำแผนที่ไปใส่กรอบทองขนาดใหญ่และให้นำแบบจำลองวางบนฐานปิดทองเงาระยับมาวางไว้กลางวิหาร ฝูงชนสตรีเข้ามาเรียนภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์เป็นเวลา 9 วัน ข้าพเจ้าจึงต้องรับผิดชอบหนักทีเดียว เป็นการยากที่ชาวสยามต้องมาเห็นว่าสยามกลายเป็นเพียงจุดแต้มบนโลกใบใหญ่ แต่ก็สบายใจขึ้นเมื่อทราบว่าอังกฤษเล็กกว่าสยามอีก [19]

เห็นชัดว่าการปรากฏขึ้นของแผนที่สยามและแผนที่โลกเป็นคนละเหตุการณ์ซึ่งค่อนข้างต่าง

จากภาพยนตร์อยู่มาก หากแต่ประเด็นเรื่องขนาดของราชอาณาจักรสยามที่ปรากฏให้เห็นเล็กลงเมื่อเทียบกับความรู้ภูมิศาสตร์แบบเก่านั้นมีอยู่หากแต่ถูกขยายให้เป็นประเด็นสำคัญของเรื่อง หากดูในข้อเขียนของแอนนา อัลเฟรด ฮาเบกเกอร์กล่าวถึงภาระในฐานะครูของแอนนาว่าเรื่องราวในชั้นเรียนภูมิศาสตร์ค่อนข้างขาดความน่าเชื่อถือทั้งสถานที่สอนซึ่งไม่มีอยู่จริง และราชสำนักสยามมีความรู้ความเข้าใจแผนที่แบบตะวันตกไกลกว่าแผนที่ที่แอนนาลอกมาจากนีลมาก [20]

เมื่อนวนิยายของแลนดอนถูกนำมาทำเป็นภาพยนตร์ *Anna and the King of Siam* ปี 1946 การประจัญหน้าระหว่างแผนที่ของสยาม และแผนที่จากอังกฤษตามข้อเขียนของแอนนา นีล และแลนดอนยังไม่ได้ปรากฏ มีเพียงแผนที่สยามชื่อว่า "Map of Siam and Its Dependencies" แขวนอยู่ในห้องทรงงานพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เท่านั้น และมีเครื่องหมายกากบาทสีดำบนกัมพูชาซึ่งหมายถึงการที่ถูกฝรั่งเศสครอง (ภาพที่ 8) แผนที่ตามชื่อในลักษณะดังกล่าวยังไม่ถูกจัดทำจนกระทั่งเจมส์ แมคคาร์ธีทำแผนที่สยามฉบับแรกในปี 1887 ที่ชื่อว่า "Map of Kingdom of Siam and Its Dependencies" ที่ถือได้ว่าเป็นแผนที่สมัยใหม่ฉบับแรกในสยามและถูกใช้อ้างสิทธิ์ในกรณีพิพาทดินแดน แต่รูปลักษณ์ของแผนที่คล้ายกับแผนที่สยามในหนังสือบันทึกการเดินทางราวศตวรรษที่ 17 และ 18 เท่านั้น ตัวอย่างแผนที่ลักษณะนี้คือแผนที่ของ Pieter van der Aa (1659 - 1733) เจ้าของสำนักพิมพ์ชาวดัตช์เชี่ยวชาญในการทำสมุดแผนที่ราวปลายศตวรรษที่ 17 ถึงศตวรรษที่ 18 ที่เรียกดินแดนแถบนี้ด้วยภาษาละตินว่า "India extra Gangem" (India beyond the Ganges) (ภาพที่ 9) ที่เป็นชื่อเรียกมาตั้งแต่สมัยกลางก่อนที่จะใช้ "East Indies" และแผนที่ปี 1686 ของฝรั่งเศส โดย Placide de Sainte-Hélène ที่ชื่อว่า "Carte du Royaume de Siam et des Pays Circonvoisins" (Map of Kingdom of Siam and its Surrounding) (ภาพที่ 10) จึงพอสรุปได้ว่าแผนที่ซึ่งปรากฏในภาพยนตร์ปี 1946 ทำตามรูปแบบแผนที่ศตวรรษที่ 17 ผนวกกับการทำแผนที่แบบสมัยใหม่ของปลายศตวรรษที่ 19 เห็นได้ชัดว่าแผนที่ตะวันตกเรียกว่าดินแดนรอบ ๆ สยามว่า "อาณาบริเวณโดยรอบ" ส่วนคำเรียกว่า "เมืองประเทศราช" (dependencies) นั้นไม่อยู่ในสำนึกของตะวันตกในการทำแผนที่ หากแต่ปรากฏในแผนที่ก็เป็นช่วงรัชกาลที่ 5 ไปแล้ว

กลับมาที่แผนที่ที่ปรากฏในละครเพลงของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ จะพบว่ามีการปรับเปลี่ยนแผนที่ในหลายด้านให้แตกต่างจากคำบรรยายของแอนนา เพื่อให้เหมาะสมกับประเด็นของฉากนั้น ๆ และปรับทางภาพให้เหมาะสมกับฉากละคร แต่ที่สำคัญคือภาพบุคคล

3 คนที่ปรากฏอยู่ในข้อเขียนคือกษัตริย์สยาม กษัตริย์พม่าและโรเบิร์ต ไคลฟ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิศาสตร์การเมืองในมโนทัศน์ราชสำนักสยามที่สะท้อนถึงความเข้าใจถึงกดดันจากตะวันตกได้ หากแต่เมื่อทำเป็นละครบรอดเวย์และภาพยนตร์เพลง การตัดภาพของโรเบิร์ต ไคลฟ์และบริติชอินเดียออกจึงมีนัยยะสำคัญ นอกจากทำให้กษัตริย์สยามมองตนอย่างไร้เดียงสาว่าอาณาจักรตนเป็นศูนย์กลางอำนาจของทวีปโดยที่ปราศจากการท้าทายแล้ว สามารถสร้างภาพความแตกต่างของความรู้ภูมิศาสตร์ระหว่างตะวันออกและตะวันตกได้เข้มข้นขึ้น ยังเป็นการทำให้สยามนั้นเป็นดินแดนตะวันออกที่ไกลเกินเอื้อมจากตะวันตก เนื่องจากสยามไม่ได้มีสถานะเป็นอาณานิคมอย่างเป็นทางการ แต่ในสายตาผู้ชมชาวอเมริกันนั้น สยามถูกทำให้อยู่เกินเอื้อมจากยุโรป เป็นที่ทราบดีถึงการครอบครองพม่าของอังกฤษและในหลายตอนของนวนิยายของแลนดอนก็ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของอังกฤษทั้งทางการเมืองและความเข้มข้นการค้าในภูมิภาค แต่ในละครกลับลบออกไปโดยเห็นได้ชัดในส่วนของแผนที่สยาม เคอร์ ฮูสตัน (Kerr Houston) ชี้ให้เห็นว่าความจงใจในการลบภาพของบริติชอินเดีย และโรเบิร์ต ไคลฟ์ออกจากแผนที่ เป็นการลบล้างความสัมพันธ์ตะวันออกตะวันตกที่มีอยู่ออกและเป็นการสร้างการแบ่งแยกระหว่างตะวันออกกับตะวันตกในมโนทัศน์ของสยาม ทำให้อำนาจตะวันตกมาไม่ถึงสยาม อีกทั้งยังขับเน้นภาพของสยามไม่เคยเป็นเมืองขึ้น อีกทั้งทำให้เกิดเหวลึกระหว่างความรู้ทางภูมิศาสตร์แบบสยามกับแบบสมัยใหม่ เน้นให้เห็นว่าความรู้ภูมิศาสตร์แบบสยามนั้นไร้ซึ่งความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลง แม้เป็นแผนที่ที่ทำขึ้นมาเพียง 25 ปี แต่กลับไม่มีภาพอำนาจของตะวันตกเลย เป็นการเน้นเห็นว่าความรู้ทางภูมิศาสตร์ของสยามนั้นไม่เพียงแต่หยุดนิ่ง แต่ยังมองไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงและไม่เชื่อมโยงกับโลกแห่งความจริง ตรงข้ามกับความรู้ทางภูมิศาสตร์ตะวันตกที่เป็นเหตุเป็นผลเป็นวิทยาศาสตร์ [21]

หากลงลึกไปในงานด้านการออกแบบแผนที่ ทราบว่าแผนที่ในละครบรอดเวย์ปี 1951 ออกแบบโดยโจเซฟ ไมเอลไซเนอร์ (Joseph Mielziner) นักออกแบบฉากละครมือทองแห่งยุค ไมเอลไซเนอร์ออกแบบฉากให้ละครบรอดเวย์ของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ 2 เรื่องคือ *South Pacific* และ *The King and I* ไมเอลไซเนอร์สร้างฉากต่างประเทศที่แปลกตาอย่างเกาะในตอนใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิกและพระบรมมหาราชวังให้ผู้ชมชาวสหรัฐฯ รู้สึกคุ้นเคย ใน the King and I ทุกฉากมีการจัดวางวัตถุจากโลกตะวันตกเช่นแผนที่ ลูกโลกและรถไฟจำลองกับฉากหลังพระบรมมหาราชวัง การจัดวางดังกล่าวสะท้อนฐานความรู้ที่แอนนาเป็นตัวแทนและความสนใจในความเป็นสมัยใหม่ของพระมหากษัตริย์ไทย การจัดวางวัตถุจากตะวันตกบนฉากหลังบรรยากาศตะวันออกแปลกตาเป็นสิ่งย้ำเตือนให้ผู้ชมตระหนักถึงการปะทะกันระหว่างคุณค่าและความรู้ของตะวันออกและตะวันตกที่เกิดขึ้นในฉากต่าง ๆ ตลอดเรื่อง [22]

ในละครเพลงปี 1951 ไมเอลไซเนอร์ ออกแบบแผนที่เป็นทวีปเอเชียบนกรอบรูปสี่เหลี่ยมคางหมูโค้งขึ้น (ภาพที่ 11) รูปร่างคล้ายคลึงกับเส้นรอบรูปรูปร่างของทวีปเอเชียในสมุดแผนที่ซึ่งนิยมใช้เส้นโครงแผนที่แบบ oblique Lambert azimuthal equal-area projection [23] เส้นโครงแผนที่ลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับการรักษาขนาดของพื้นที่และตำแหน่ง โดยนิยมใช้กับแผนที่ภาคพื้นทวีปที่มีระยะทิศเหนือใต้ และทิศตะวันออกตะวันตกใกล้เคียงกัน เนื่องจากเกิดการบิดเบือนต่ำที่สุด พบมากในสมุดแผนที่ในศตวรรษที่ 19 ในแผนที่ทวีปโดยเฉพาะเอเชีย เช่นที่ทวีปเอเชียปรากฏใน *Encyclopaedia Britannica* รวมถึงสมุดแผนที่ของโคลตันที่ไมเอลไซเนอร์ใช้ค้นคว้า (ภาพที่ 12) สมุดแผนที่แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (The National Atlas of the United States) ซึ่งเป็นแผนที่ทางการของสหรัฐฯ จัดพิมพ์โดยกระทรวงมหาดไทยก็ใช้โปรเจคชันนี้ในการทำแผนที่สหรัฐอเมริกามาตั้งแต่ฉบับแรกในปี 1874 เส้นโครงแผนที่แบบนี้นิยมใช้แสดงข้อมูลทางด้านทรัพยากรเนื่องจากให้ขนาดพื้นที่ที่แม่นยำ ส่วนในภาพยนตร์รูปร่างของทวีปยังคงลักษณะเดิมตามที่ไมเอลไซเนอร์ออกแบบไว้ เพียงแต่ใช้กรอบสีเหลี่ยมผืนผ้าแทนสี่เหลี่ยมคางหมูโค้ง (ภาพที่ 13) จึงอาจกล่าวได้ว่าแผนที่สยามที่ถูกมองว่าล้าหลังและน่าขบขันนั้น แท้จริงแล้วมีความเป็นจริงในทางแผนที่อยู่มาก โดยเป็นเส้นโครงแผนที่ที่ทวีปเอเชียมีความบิดเบือนต่ำกว่าเมอร์เคเตอร์มาก ในการค้นคว้าเพื่อออกแบบแผนที่ของไมเอลไซเนอร์ เป็นไปได้สูงว่าแผนที่ของสยามมีเค้ารางจากทวีปเอเชียที่ปรากฏในสมุดแผนที่ศตวรรษที่ 19

ในส่วนของ "แผนที่ขนาดใหญ่จากอังกฤษ" ไมเอลไซเนอร์เลือกใช้แผนที่โลกเมอร์เคเตอร์ซึ่งก็เป็นแผนที่โลกที่เป็นที่นิยมที่สุดในช่วงเวลาที่แอนนาทำหน้าที่ครูในพระบรมหาราชวัง ปี 1862-1867 ช่วงเวลาดังกล่าวเกิดนวัตกรรมหลายอย่างในการทำและพิมพ์แผนที่ โดยใช้เป็นอุปกรณ์ในการนำเสนอข้อมูลทางด้านแร่ธาตุ พันธุ์พืชและสัตว์ ธรณีวิทยา ชาติพันธุ์และภาษา ใช้ในการศึกษา การท่องเที่ยวรวมถึงการสำรวจต่าง ๆ อีกทั้งเป็นช่วงเวลาที่เจ้าอาณานิคมจัดการความรู้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงให้กับอำนาจปกครองดังที่ปรากฏในงานชิ้นสำคัญของธงชัย วินิจจะกูล ในธุรกิจผลิตแผนที่เพื่อจำหน่ายมีการนำเทคโนโลยีการพิมพ์ที่พิมพ์แผนที่ได้ขนาดใหญ่ มีความละเอียดและสีสันสวยงาม ผู้ผลิตจากฝั่งบริเตนเป็นผู้นำในการผลิตแผนที่แขวนซึ่งเป็นที่นิยมมาก

แมคโดนาคีชี้ให้เห็นว่าฉากแผนที่แสดงให้เห็นถึงว่าการที่แอนนาสอนภูมิศาสตร์ผ่านแผนที่แบบเมอร์เคเตอร์ให้แก่นักเรียนชาวสยาม สะท้อนการเสนอความรู้เรื่อง "ภูมิศาสตร์การเมือง"

แบบตะวันตกว่าเป็น "ความจริงแบบวัตถุวิสัย" ผ่านที่ปรึกษาชาวตะวันตก ต่างจากความรู้ของโลกตะวันออกและโลกที่สามว่าเป็นความรู้แบบอัตวิสัย อีกทั้งสะท้อนทัศนะที่ว่าความรู้แบบตะวันออกและตะวันตกนั้นเป็นขั้วตรงข้าม และความจริงมาจากอารยธรรมตะวันตกเท่านั้น [24] ทราบดีว่าเส้นโครงแผนที่แบบเมอร์เคเตอร์นั้นมีความบิดเบือนสูงทั้งในด้านพื้นที่และระยะทาง แพร่หลายมากสุดเนื่องจากความนิยมในการใช้ในการเดินเรือเนื่องจากถูกต้องในแง่ของทิศ ถูกนำไปใช้เป็นแผนที่โลกที่ใช้ในระบบการศึกษามากที่สุดโดยเฉพาะในยุคที่อุตสาหกรรมการพิมพ์แผนที่เพื่อพกพาหรือแขวนผนัง เนื่องจากฉายภาพโลกเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า เหมาะสมกันกับรูปแบบการพิมพ์และจัดทำที่คำนึงถึงความงาม แผนที่เมอร์เคเตอร์ที่เป็นสิ่งเตือนให้เห็นระบบโลกแบบตะวันตก กลายเป็นตัววางกรอบเรื่องนำเข้าสู่เพลง "Getting to Know You" ซึ่งนำเสนอความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ท่ามกลางความแตกต่างทางชนชาติ

อย่างไรก็ดีแผนที่โลกที่ปรากฏในละครและภาพยนตร์กลับเป็นแผนที่ของบริษัททำแผนที่ในสหรัฐฯ ข้อมูลเรื่องขั้นตอนการค้นคว้าเพื่อการออกแบบแผนที่มีการบันทึกไว้อย่างละเอียด เนื่องจากมีคดีความระหว่างโจเซฟ ไมเอลไซเนอร์ฟ้องร้องร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ กรณีนำผลงานที่เขาออกแบบเพื่อละครบรอดเวย์มาทำฉากส่วนใหญ่ในภาพยนตร์ปี 1956 โดยมิได้จ่ายค่าลิขสิทธิ์ มีถกเรื่องการออกแบบในศาลในปี 1958 หนึ่งในหลักฐานที่แสดงว่าไมเอลไซเนอร์เป็นผู้ออกแบบ คือการที่เขาใช้ริชาร์ด อีเดส แฮริสัน (Richard Edes Harrison) นักวาดแผนที่ขื่อดังเป็นที่ปรึกษาในการออกแบบแผนที่เพื่อใช้ในฉากดังกล่าว โดยแต่แรกจะใช้แผนที่โลกจากอังกฤษที่ผลิตราวกลางศตวรรษที่ 19 ตามที่ปรากฏในข้อเขียนของแอนนาเพื่อความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ แต่จากการค้นคว้าแผนที่หลายฉบับที่แฮริสันแนะนำกลับตัดสินใจใช้แผนที่บริษัทของอเมริกาเป็นผู้ผลิต โดยจุดหมายสำคัญคือเพื่อให้ผู้ชมชาวอเมริกันเชื่อมโยงได้ โดยได้แผนที่ชื่อ "Colton's Map of the World" ที่ไมเอลไซเนอร์ค้นคว้าใน American Geographical Society ปัญหาคือแผนที่โลกดังกล่าวคล้ายกับแผนที่โลกจำนวนหนึ่งที่ผลิตในสหรัฐฯ กล่าวคือ เส้นแวงที่ 120 อยู่กึ่งกลางแผนที่แทนที่จะเป็นเส้นเมอริเดียนปฐม ทำให้ตำแหน่งของทวีปอเมริกาที่อยู่ทางแผนที่ และทวีปเอเชียถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน สยามอยู่ฝั่งซ้ายของแผนที่ขณะที่อังกฤษอยู่ฝั่งขวา (ภาพที่ 14) ไมเอลไซเนอร์จึงปรับตำแหน่งให้เป็นแผนที่โลกแบบที่นิยมในยุโรปคือ ทวีปเมริกาอยู่ทางซ้าย และอังกฤษอยู่กลางแผนที่ โดยยังวางอยู่บนแนวทางการออกแบบและสีสันสดใสตามแบบของโคลตัน [25] การเลือกใช้แผนที่ที่ชาวสหรัฐคุ้นตาเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้ผู้ชมชาวอเมริกันสะท้อนมุมมองภูมิศาสตร์การเมืองโลกแบบอเมริกัน

แผนที่ซึ่งไมเอลไซเนอร์ใช้เป็นแม่แบบผลิตโดย เจ เอช โคลตัน (J. H. Colton, 1800-1893) โคลตันเป็นชาวอังกฤษที่อพยพมาอยู่นิวยอร์กและตั้งบริษัททำแผนที่ และกลายเป็นหนึ่งในผู้นำในอุตสาหกรรมแผนที่ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 โคลตันจับตลาดแผนที่สหรัฐฯ ตอบสนองการขยายตัวของการอพยพและระบบรถไฟเข้าสู่ฝั่งตะวันตก ผลิตแผนที่รถไฟและหนังสือคู่มือผู้อพยพซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก รวมทั้งยังผลิตแผนที่พับและแผนที่ติดผนัง โคลตันว่าจ้างช่างแกะแม่พิมพ์ฝีมือดี ผลิตแผนที่มีการลงสีด้วยมือและประดับขอบสวยงาม โคลตันผลิตแผนที่แขวนผนังขนาดใหญ่ในปี 1848 (ภาพที่ 15) [26] บริษัทของโคลตันยังลงแข่งขันในตลาดสมุดแผนที่โลกที่ผู้ผลิตจากฝั่งอังกฤษเป็นผู้นำอยู่ โดยผลิตแผนที่ขนาดใหญ่และรายละเอียดสูงโดยการจัดทำของ G. W. Colton ผู้เป็นบุตรที่ผลิตในทศวรรษที่ 1850 [27] โดยนับเป็นสมุดแผนที่โลกฉบับแรกของโคลตันซึ่งได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและตีพิมพ์มาถึงทศวรรษที่ 1880 จนกล่าวได้ว่าเป็นแผนที่โลกที่คุ้นเคยต่อสายตาชาวอเมริกันมากที่สุดในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา มีลักษณะเฉพาะคือกรอบเป็นลายรูปเกลียวและลงสีด้วยมือ ซึ่งเป็นที่มาของแผนที่เมอร์เคเตอร์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ปี 1956 ลักษณะสำคัญคือการวางทวีปอเมริกาไว้กลางแผนที่ ทำให้ทวีปเอเชียถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน

แม้ว่าจะมีรูปแบบแผนที่ที่บิดเบือนด้านขนาดน้อยกว่า เช่น เส้นโครงแผนที่คงพื้นที่ (equal-area map projection) แผนที่เมอร์เคเตอร์เป็นที่นิยมในสมุดแผนที่และแผนที่แขวนอย่างต่อเนื่องมาถึงศตวรรษที่ 20 แม้ว่าจะมีเส้นโครงแผนที่แบบอื่นที่แก้ปัญหาเรื่องความบิดเบือนได้ดีกว่ามาก รวมถึงมีความต้องการแผนที่แบบที่ถูกต้องทางพื้นที่มากขึ้น เพื่อทำความเข้าใจการขยายตัวทางประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรในทางภูมิศาสตร์ เส้นโครงแผนที่แบบอื่น ๆ จึงถูกใช้เพื่อเป็นทางเลือก แต่ก็ไม่สามารถแทนที่ความนิยมของเส้นโครงแผนที่แบบเมอร์เคเตอร์ได้สำเร็จ การทำให้พื้นที่โลกมาอยู่บนผืนสี่เหลี่ยมผืนผ้าได้พอดีนั้นก็ดูจะเพียงพอในการดึงดูดโลกแห่งการพิมพ์ที่นิยมใช้แผนที่แบบนี้ ซึ่งก็รวมถึงโลกของสื่อสมัยใหม่เช่นภาพยนตร์และโทรทัศน์ด้วย

ในภูมิศาสตร์การเมืองช่วงสงครามเย็น การบิดเบือนของแผนที่เมอร์เคเตอร์ส่งผลให้ "ประเทศโลกที่สาม" มีพื้นที่เล็กลง "ประเทศโลกที่หนึ่ง" มีพื้นที่ใหญ่ขึ้น อีกทั้งการบิดเบือนทำให้สหภาพโซเวียตมีขนาดใหญ่และยาว ผนวกกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งผลให้เกิดความรู้สึกถูกคุกคาม โดยเฉพาะเมื่อทำเป็นพื้นที่สีแดง [28] แม้จะมีเส้นโครงแผนที่อื่นขึ้นมา เช่น แวน เดอ กรินตัน (Van der Grinten projection) ที่คิดค้นเมื่อ 1898 The National Geographic Society ใช้แผนที่แบบนี้ระหว่างปี 1922-1988 ซึ่งเป็นแผนที่ที่นิยมในสถานศึกษา หนังสือพิมพ์

และโทรทัศน์ควบคู่ไปกับเมอร์เคเตอร์ แต่ก็ยังคงความบิดเบือนในแง่ของขนาดในแบบเมอร์เคเตอร์อยู่ ในปี 1988 National Geographic Society เปลี่ยนมาใช้เส้นโครงแผนที่แบบโรบินสัน (Robinson projection) ที่คิดค้นในปี 1963 ที่สามารถลดการบิดเบือนของพื้นที่ได้มากเนื่องจากประนีประนอมทั้งการรักษาพื้นที่ (equal area) และการรักษารูปร่าง (conformal) ทำให้สหภาพโซเวียตมีพื้นที่เล็กลงกว่าครึ่งใกล้เคียงสัดส่วนจริง และทำให้แผนที่นี้ได้รับความนิยมมากในช่วงสงครามเย็น [29] เส้นโครงแผนที่โรบินสันถูกพัฒนาขึ้นโดยผู้ที่ทำงานด้านแผนที่ให้กับรัฐบาลสหรัฐฯ ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับในวงกว้างจนกระทั่งสงครามเย็นจบลง อีกทั้งบริษัทตีพิมพ์แผนที่สำคัญอย่าง Rand McNally ที่พยายามนำเสนอเส้นโครงแบบอื่นเช่น Goode homolosine projection และ Robinson projection มาแทนเมอร์เคเตอร์ในช่วงทศวรรษที่ 1960 แต่การตอบรับก็ไม่ได้ดีนัก [30] จึงกล่าวได้ว่าแผนที่โบราณอย่างเมอร์เคเตอร์ยังคงเป็นที่นิยมมากในสื่อกระแสหลักในช่วงสงครามเย็น (ภาพที่ 16)

แม้ว่าในวงวิชาการด้านแผนที่จะโจมตีแผนที่เมอร์เคเตอร์อย่างมากตั้งแต่การเสื่อมลงของอำนาจอาณานิคมตะวันตกตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจบลง แต่ก็ยังคงเป็นที่นิยมอยู่ในวงกว้างอย่างไม่สั่นคลอนนัก [31] อย่างไรก็ดี ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นความสนใจต่อแผนที่สำหรับผู้อ่านทั่วไปสูงมาก แผนที่เสนอข้อมูลทางยุทธศาสตร์สงครามโลกเป็นหนึ่งในสินค้าที่ผู้คนทางฝั่งสหรัฐฯสามารถติดตามเรื่องสงครามที่ซับซ้อนทางยุทธศาสตร์และเกิดขึ้นพร้อมกันทั่วทุกมุมโลก สื่อสิ่งพิมพ์กระแสหลักเช่นนิตยสารมีเทคโนโลยีการพิมพ์ภาพ 4 สีที่สมบูรณ์มากขึ้น และการขึ้นมาของนิตยสารข่าวและเหตุการณ์ร่วมสมัยประกอบภาพเช่น *Time, Newsweek, Fortune* และ *Life* รวมถึง *Reader's Digest* แผนที่กลายเป็นสื่อสำคัญในการอธิบายข้อมูลต่าง ๆ บนผืนโลกรวมถึงภูมิศาสตร์การเมืองโลก สิ่งพิมพ์สหรัฐฯ เป็นฝ่ายที่ปฏิวัติการทำแผนที่มากกว่าทางฝั่งยุโรปมาก การเกิดขึ้นของสิ่งพิมพ์หน้าสีและนิตยสารประกอบภาพมีส่วนสำคัญอย่างสูงในการให้ความรู้เรื่องภูมิศาสตร์โลก

อีกทั้งมีความจำเป็นในการอธิบายภูมิศาสตร์การเมืองโลกผ่านแสนยานุภาพในการโจมตีทางอากาศ ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 มาสู่สงครามเย็น และสร้างมุมมองทางแผนที่ใหม่ ๆ ที่แม้จะวางอยู่บนหลักการทำแผนที่ที่มีรากฐานมายาวนานในยุโรป แต่การทำแผนที่ที่ช่วยทำให้เข้าใจภูมิศาสตร์การเมืองโลกเกิดจากสิ่งพิมพ์ประเภทนี้เป็นหลัก เนื่องจากในการดำเนินยุทธศาสตร์สงครามทางอากาศแล้วแผนที่เมอร์เคเตอร์มีความบกพร่อง โดยลักษณะบิดเบือนประการสำคัญที่ถูกโจมตีคือทวีปอเมริกาปรากฏว่าอยู่ห่างจากยุโรปและเอเชีย นักทำแผนที่ที่มีอิทธิพลในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ริชาร์ด อีเดส แฮริสันซึ่งก็ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา

ด้านการออกแบบแผนที่แก่ไมเอลไซเนอร์ในละครบรอดเวย์ในปี 1951 แฮริสันไม่ได้มีพื้นมาจากการทำแผนที่แต่จบสัตววิทยาและสถาปัตยกรรมศาสตร์ทำงานเป็นนักออกแบบกราฟิก แฮริสันเข้ามาวาดภาพแผนที่ใช้เป็นภาพประกอบบทความให้กับนิตยสาร Fortune ตั้งแต่ช่วงต้นสงคราม แฮริสันใช้ภาพสีสามมิติและภาพเปอร์สเปคทีฟพื้นที่โลกจากอวกาศ รวมถึงใช้ polar projection ในการแสดงยุทธศาสตร์ทางการรบ (ภาพที่ 17 และ 18) แผนที่ของแฮริสันมีส่วนในการกระตุ้นให้ผู้อ่านเห็นถึงความเข้าใจทางยุทธศาสตร์และความจำเป็นของการดำเนินยุทธศาสตร์ ซึ่งผ่านทั้งยุทธศาสตร์การรบ เศรษฐกิจและด้านการเมืองระหว่างประเทศ อีกทั้งมีส่วนในการช่วยลบล้างแนวคิดที่ว่าสหรัฐฯอยู่ห่างจากทวีปเอเชียและยุโรปในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นทัศนะที่มีอยู่อย่างกว้างขวางมาก่อนและเป็นทัศนะสอดคล้องกับแผนที่แบบเมอร์เคเตอร์ ในปี 1944 แฮริสันออกหนังสือรวมแผนที่ชื่อ *Look at the World: The Fortune Atlas for World Strategy* [32] ซึ่งเป็นหนึ่งหนังสือขายดีในช่วงนั้น ในช่วงสงครามเย็นนิตยสารภาพยังทำหน้าที่เดิมอย่างเข้มข้นโดยใช้แผนที่เป็นเครื่องมือสำคัญ แผนที่ลงสีแสดงภูมิศาสตร์การเมืองโลกในช่วงสงครามเย็นยังคงใช้ภาษาทางภาพที่แฮริสันวางไว้ เนื่องจากง่ายต่อความเข้าใจ สวยงามและความคุ้นเคยต่อสายตาผู้อ่านชาวอเมริกัน โดยเฉพาะแผนที่การแบ่งฝ่ายในสงครามเย็นและแผนที่ยุทธศาสตร์ทฤษฎีการสกัดกั้น (containment policy) แน่นอนว่าแผนที่เอเชียใน *The King and I* ที่สยามสีแดง และพม่าสีเขียวบนพื้นน้ำเงินนั้น ต่างจากแผนที่สีสดใสของแฮริสันที่คุ้นตาผู้ชมชาวอเมริกัน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเมืองเรื่องภาพแผนที่ในช่วงสงครามเย็นของสหรัฐฯปรากฏขึ้นมาไม่มากก็น้อยผ่านฉากแผนที่ใน *The King and I* ของร็อดเจอร์สและแฮมเมอร์สไตน์ทั้งในปี 1951 และ 1956

สรุป

การวิเคราะห์ฉากแผนที่และแผนที่ทั้ง 2 ฉบับที่ปรากฏใน *The King and I* แสดงให้เห็นได้ถึงเรื่องราวของการเปลี่ยนผ่านทางความรู้ทางภูมิศาสตร์ จากความรู้แบบจารีตโบราณที่ปรากฏในภาพของพระมหากษัตริย์สยามทรงชุดเกราะบนพื้นที่สีแดง มาสู่ความรู้ภูมิศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์ผ่านแผนที่เมอร์เคเตอร์ที่ปราศจากภาพบุคคลในฐานะองค์อธิปัตย์ กลายเป็นสีสันต่าง ๆ ที่กระจายไปทั่วผืนโลก เป็นการมองโลกว่าประกอบขึ้นจากความหลากหลายของประชาชาติ สะท้อนแนวคิดเรื่องประชาคมโลกที่สอดคล้องกับเนื้อหาในเพลง "Getting to know you" ที่กล่าวถึงการทำความคุ้นเคยกันและได้ประโยชน์ร่วมกัน มิตรภาพ ความเข้าใจ การยอมรับความแตกต่าง ข้ามชนชาติและวัฒนธรรม ผ่านการศึกษา (แบบฝรั่ง) และระบบความรู้แบบตะวันตก

หากมองเฉพาะในมิติของแผนที่ ภาพยนตร์เรื่อง *The King and I* เป็นภาพยนตร์ที่มีความหนาแน่นของความหมายในหลายกรอบเวลาด้วยกัน ตั้งแต่บันทึกของนีลในราชสำนักรัชกาลที่ 3 แอนนาในราชสำนักรัชกาลที่ 4 แอนนาในฐานะนักเขียนเพื่อผู้อ่านชาวอเมริกันช่วงหลังสงครามกลางเมือง มาร์กาเรต แลนดอนภรรยามิชชันนารีที่พำนักในสยามช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง สู่ละครเพลงบรอดเวย์และภาพยนตร์ในช่วงสงครามเย็น ดังที่เป็นภาพยนตร์ที่ถูกนำมาศึกษาอภิปรายมากจากหลายฉากด้วยกัน หากดูในส่วนของแผนที่ทั้งที่ปรากฏในวรรณกรรม ละครเพลงและภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่อง เห็นได้ถึงการเมืองของแผนที่ผ่านจินตนาการ ลอกเลียน การทำให้เป็นนวนิยาย ทำเป็นละครและภาพยนตร์ และผ่านเทคโนโลยีในการทำแผนที่

ประเด็นสำคัญที่ปรากฏในเรื่องของแผนที่ทั้งในบันทึกของแอนนาช่วงกลางศตวรรษที่ 19 จนมาถึงภาพยนตร์ฮอลลีวูดสมัยสงครามเย็น คือเรื่องของการทำความรู้เรื่องภูมิศาสตร์ให้เป็นสมัยใหม่หรือเป็นแบบตะวันตก เพื่อนำไปสู่การยอมรับระเบียบโลกแบบตะวันตกและการเข้าสู่สมัยใหม่ในหลายมิติ ทั้งในด้านการเมืองการปกครองที่นำไปสู่การเลิกทาสและให้สิทธิเสรีภาพ ในการต่างประเทศที่นำไปสู่การยอมรับประชาคมโลกและแนวทางสันติภาพ โดยในภาพยนตร์ได้อ้างว่าเป็นผลจากเมล็ดพันธุ์ของความสมัยใหม่ที่ครูสตรีชาวอังกฤษได้หว่านเอาไว้ หากแต่ความรู้เรื่องภูมิศาสตร์แบบตะวันตกมีหลายแบบ ไม่ได้มีเพียงแผนที่เมอร์เคเตอร์เท่านั้น หากแต่ซ่อนไว้ด้วยการเมืองของเส้นโครงแผนที่แบบต่าง ๆ ที่มีมาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 แม้กระทั่งแผนที่สยามที่ถูกนำเสนอทั้งในข้อเขียนของแอนนาที่ลอกจากนีล และในภาพยนตร์ ต่างก็แฝงไว้ด้วยเส้นโครงแผนที่แบบตะวันตกอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้ บทความชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าระบบโลกที่ตะวันตกเป็นศูนย์กลางนั้นมีหลากหลายกรอบผ่านการนำเสนอแผนที่ในข้อเขียน ละครและภาพยนตร์

เชิงอรรถ

1 ส่วนหนึ่งของบทความชิ้นนี้มาจากการบรรยายในหัวข้อ "ฮอลลีวูด สยาม สงครามเย็น" วันที่ 21 กันยายน 2559 ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญาและวรรณคดีอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3 Christina Klein, *Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination, 1945-1961* (Berkeley: University of California Press, 2003); Marc Maufort, *Staging Difference : Cultural Pluralism in American Theatre and Drama* (New York: P. Lang, 1995); Bruce McConachie, "The 'Oriental' Musicals of Rodgers and Hammerstein and the U.S. War in Southeast Asia," in *Staging Difference : Cultural Pluralism in American Theatre and Drama,* ed. Marc Maufort(New York: P. Lang, 1995).

4 ไมเคิล ทอดด์อ้างว่าตนมีความสนิทสนมกับพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยให้ยืมเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์เป็นการส่วนพระองค์เพื่อการถ่ายทำฉากหนึ่ง ใช้เวลาในการเตรียมการและซักซ้อมถึง 4 เดือนแต่ฉากดังกล่าวปรากฏเพียง 12 วินาที ดู Michael Todd. *Around the World in 80 Days.* DVD. Directed by Michael Anderson. Los Angeles: United Artists, 2005.

5 Klein, *Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination,* 1945-1961, 219-220. อ้างอิง Francis and Katherine Drake, "Jim Thompson and the Busy Weavers of Bangkok," *Reader's Digest,* October 1959: 231-36

6 เฉลิมศรี จันทสิงห์, โครงการขำแหละแอนนา (กระบวนการแปลงโฉมครูสาวชาวอังกฤษให้เป็นวีรสตรีอเมริกัน) (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543), 60-61, 106.

7 Klein, *Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination,* 1945-1961, 196-197.

8 Bruce A. McConachie, *American Theater in the Culture of the Cold War : Producing and Contesting Containment, 1947-1962,* Studies in Theatre History & Culture (Iowa City: University of Iowa Press, 2003), 156.

9 McConachie, "The 'Oriental' Musicals of Rodgers and Hammerstein and the U.S. War in Southeast Asia."

10 Klein, *Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination, 1945-1961,* 34-36, 41-44.

11 Klein, *Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination, 1945-1961,* 49-52, 199-200, 219.

12 Klein, *Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination, 1945-1961,* 13. อ้างอิง Mary Louise Pratt, *Imperial Eyes : Travel Writing and Transculturation* (London ; New York: Routledge, 1992), 7, 39, 78, 80.

13 Anna Harriette Leonowens, *The Romance of the Harem* (Boston,: J. R. Osgood and company, 1873), 240-241. ในนวนิยายของแลนดอน ดู Margaret Landon, *Anna and the King of Siam* (New York: HarperCollins, 1997), 108.

14 Alfred Habegger, *Masked : The Life of Anna Leonowens, Schoolmistress at the Court of Siam* (Madison: University of Wisconsin Press, 2014), 421.

15 นีลทำงานภายใต้กงศุลบริเตนในซีเรีย คาดว่าประจำอยู่ที่อเลปโปราว 1842-1850 และยังตีพิมพ์ *Eight years in Seria, Palestine and Asia Minor (1851)* หนังสือของนีลได้รับการแนะนำจากนิตยสารชั้นนำของอังกฤษขณะนั้นเช่น Athenaeum Spectator และ Literary Gazette ดู S. Austin Allibone, *A Critical Dictionary of English Literature and British and American Authors, Living and Deceased, from the Earliest Accounts to the Latter Half of the Nineteenth Century. Containing over Forty-Six Thousand Articles (Authors), with Forty Indexes of Subjects,* vol. 2 (Philadelphia,: J. B. Lippincott Company, 1897), 1405.

16 Frederick Arthur Neale, *Narrative of a Residence at the Capital of the Kingdom of Siam : With a Description of the Manners, Customs and Laws of the Modern Siamese* (London: Office of the National Illustrated Library, 1852), 54-56. อ้างอิงจาก ธงชัย วินิจจะกูล, กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ, trans., พวงทอง ภวัครพันธุ์, ไอดา อรุณวงศ์, and พงษ์เลิศ พงษ์วนานต์ (กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ ร่วมกับ สำนักพิมพ์อ่าน, 2556), 47.

17 วินิจจะกูล, กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ, 46.

18 วินิจจะกูล, กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ, 189, 202-203.

19 Leonowens, *The Romance of the Harem,* 242-243. ของแลนดอน ดู Landon, *Anna and the King of Siam,* 109.

20 Habegger, *Masked : The Life of Anna Leonowens, Schoolmistress at the Court*

of Siam, 217-218.

21 Kerr Houston, ""Siam Not So Small!" Maps, History, and Gender in the King and I," *Camera Obscura* 20, no. 59 (2005): 78-79, 89.

22 Christin Essin Yannacci, "Landscapes of American Modernity: A Cultural History of Theatrical Design, 1912-1951" (The University of Texas at Austin, 2006), 213-214.

23 นำเสนอโดย Johann Heinrich Lambert (1728-77) ชาวสวิสผู้มีความเชี่ยวชาญรอบด้านทั้งคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ ปรัชญา ดาราศาสตร์ และรูปแบบแผนที่ อยู่ใน *Anmerkungen und Zusätze zur Entwerfung der Land und Himmelscharten* (1772) ซึ่งเสนอ map projection 7 แบบ สำหรับรายละเดียดของโปรเจกชั่น ในช่วงสงครามเย็น oblique Lambert azimuthal equal-area projection ถูกแทนที่ด้วย two-point equidistant projection ซึ่งเป็นแบบที่นิยมใช้มากที่สุดเพื่อแสดงพื้นที่ทวีปเอเชีย เนื่องจากรูปร่างของทวีปเอเชียจะบิดเบือนน้อยกว่าภายใต้แผนที่โปรเจกชันนี้ อีกทั้งให้ความถูกต้องในแง่ทิศทางสูงจึงถูกนำมาใช้ในการหาตำแหน่งทางทะเล และนิยมใช้ในแง่ของยุทธศาสตร์การรบทางทะเล โดย National Geographic Society เปลี่ยนมาใช้โปรเจกชั่นนี้ในการแสดงทวีปเอเชียมาตั้งแต่ปี 1959 John Parr Snyder, *Flattening the Earth: Two Thousand Years of Map Projections* (Chicago: University of Chicago Press, 1997), 234-235; John P. Snyder, "An Album of Map Projections," (Washington: U.S. G.P.O., 1989), 136-139, 146-147.

24 McConachie, *American Theater in the Culture of the Cold War : Producing and Contesting Containment, 1947-1962,* 155.

25 Yannacci, "Landscapes of American Modernity: A Cultural History of Theatrical Design, 1912-1951", 216.

26 Colton's Illustrated & Embellished Steel Plate Map of the World on Mercator's Projection, compiled from the latest & most authentic sources. By D. Griffing Johnson. Steel plate engraving, 1848-53. โคลตันซื้อลิขสิทธิ์มาจากจอห์นสันในปี 1848 เป็นแผนที่ที่มุ่งจำหน่ายตลาดยุโรปด้วย

27 ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็น 2 volumes ในฉบับแรกปี 1855 เป็นทวีปอเมริกาและฉบับที่ 2 ปี 1856 เป็นทวีปยุโรป เอเชียและอื่นๆ ในปี 1956 ตีพิมพ์เป็นฉบับเดียวคือ G. Woolworth Colton and Richard Swainson Fisher, *Colton's Atlas of the World: Illustrating Physical and Political Geography* (New York: J. H. Colton and Company, 1856).

28 Mark S. Monmonier, *How to Lie with Maps* (Chicago: University of Chicago Press, 1991), 96.

29 Jeremy Black, *Maps and Politics* (London: Reaktion Books, 1997), 31.

30 Mark S. Monmonier, *Rhumb Lines and Map Wars : A Social History of the Mercator Projection* (Chicago: University of Chicago Press, 2004), 134-135.

31 Monmonier, *Rhumb Lines and Map Wars : A Social History of the Mercator Projection,* 126.

32 Richard Edes Harrison, *Look at the World : The Fortune Atlas for World Strategy* (New York: Alfred A. Knopf, 1944).

บรรณานุกรม

Allibone, S. Austin. **A Critical Dictionary of English Literature and British and American Authors, Living and Deceased, from the Earliest Accounts to the Latter Half of the Nineteenth Century. Containing over Forty-Six Thousand Articles (Authors), with Forty Indexes of Subjects.** Vol. 2. Philadelphia,: J. B. Lippincott Company, 1897.

Black, Jeremy. **Maps and Politics.** London: Reaktion Books, 1997.

Colton, G. Woolworth, and Richard Swainson Fisher. **Colton's Atlas of the World: Illustrating Physical and Political Geography.** New York: J. H. Colton and Company, 1856.

Habegger, Alfred. **Masked : The Life of Anna Leonowens, Schoolmistress at the Court of Siam.** Madison: University of Wisconsin Press, 2014.

Harrison, Richard Edes. **Look at the World : The Fortune Atlas for World Strategy.** New York: Alfred A. Knopf, 1944.

Houston, Kerr. "˜Siam Not So Small!" Maps, History, and Gender in the King and I." **Camera Obscura** 20, no. 59 (2005): 73-117.

Klein, Christina. **Cold War Orientalism : Asia in the Middlebrow Imagination, 1945-1961.** Berkeley: University of California Press, 2003.

Landon, Margaret. **Anna and the King of Siam.** New York: Harper Collins, 1997.

Leonowens, Anna Harriette. **The Romance of the Harem.** Boston,: J. R. Osgood and company, 1873.

Maufort, Marc. **Staging Difference : Cultural Pluralism in American Theatre and Drama.** New York: P. Lang, 1995.

McConachie, Bruce. "The 'Oriental' Musicals of Rodgers and Hammerstein and the U.S. War in Southeast Asia." In Staging **Difference : Cultural Pluralism in American Theatre and Drama,** edited by Marc Maufort. New York: P. Lang, 1995.

McConachie, Bruce A. **American Theater in the Culture of the Cold War : Producing and Contesting Containment, 1947-1962** Studies in Theatre History & Culture. Iowa City: University of Iowa Press, 2003.

Monmonier, Mark S. **How to Lie with Maps.** Chicago: University of Chicago Press, 1991.

_____. **Rhumb Lines and Map Wars : A Social History of the Mercator Projection.** Chicago: University of Chicago Press, 2004.

Neale, Frederick Arthur. **Narrative of a Residence at the Capital of the Kingdom of Siam : With a Description of the Manners, Customs and Laws of the Modern Siamese.** London: Office of the National Illustrated Library, 1852.

Pratt, Mary Louise. **Imperial Eyes : Travel Writing and Transculturation.** London ; New York: Routledge, 1992.

Snyder, John P. **An Album of Map Projections.** Washington: U.S. G.P.O., 1989.

Snyder, John Parr. **Flattening the Earth: Two Thousand Years of Map Projections.** Chicago: University of Chicago Press, 1997.

Yannacci, Christin Essin. "Landscapes of American Modernity: A Cultural History of Theatrical Design, 1912-1951." The University of Texas at Austin, 2006.

จันทสิงห์, เฉลิมศรี. **โครงการขำแหละแอนนา (กระบวนการแปลงโฉมครูสาวชาวอังกฤษให้เป็นวีรสตรีอเมริกัน).** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

วินิจจะกูล, ธงชัย. **กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ.** Translated by พวงทอง ภวัครพันธุ์, ไอดา อรุณวงศ์ and พงษ์เลิศ พงษ์วนานต์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ ร่วมกับ สำนักพิมพ์อ่าน, 2556.

ภาพที่ 1
แผนที่ของราชสำนักสยาม *The King and I.* Dir. Walter Lang, 20th Century Fox, 1956.

ภาพที่ 2

แอนนา (Deborah Kerr) กับแผนที่โลกเมอร์เคเตอร์ *The King and I.* 1956.

ภาพที่ 3

แอนนานำเข้าเพลง "Getting to know you" *The King and I.* 1956.

SIAMESE MAP.

ภาพที่ 4

"แผนที่สยาม" F. A. Neale, *Narrative of a Residence at the Capital of the Kingdom of Siam: With a Description of the Manners, Customs and Laws of the Modern Siamese* (London: Office of the National Illustrated Library, 1852), 55.

Dighton del.

Geography Bewitched!

or, a droll Caricature MAP of ENGLAND *and* WALES.

London Printed for Bowles & Carver, No.69 St. Paul's Church Yard.

ภาพที่ 5

Robert Dighton. *Geography Bewitched* (ปก) (London: Bowles & Carver, 1793)

ภาพที่ 6

William Harvey. "Wales" จาก *Geographical Fun: Being Humorous Outlines of Various Countries* (London : Hodder and Stoughton, 1869)

ภาพที่ 7

Paul Hadol. "Carte drôlatique d'Europe pour 1870" 1870 (ฉบับภาษาอังกฤษ)

ภาพที่ 8

แผนที่ในห้องทรงงาน ภาพนิ่งจาก *Anna and the King of Siam.* Dir. John Cromwell. 20th Century Fox, 1946.

ภาพที่ 9

"India extra Gangem" Pieter van der Aa, Leiden, 1707.

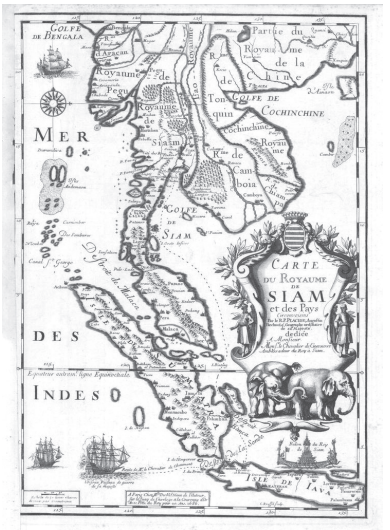

ภาพที่ 10

"Carte du Royaume de Siam et des Pays Circonvoisins" Placide de Sainte-Hélène ปี 1686

ภาพที่ 11
ฉากห้องเรียนในละครบรอดเวย์ *The King and I* (1951) ออกแบบโดย Jo Mielziner

ภาพที่ 12
แผนที่ทวีปเอเชียในสมุดแผนที่ G.W. Colton, *General Atlas* (New York: J.H. Colton,1856)

ภาพที่ 13
แผนที่ของราชสำนักสยาม *The King and I*, 1956.

ภาพที่ 14
แผนที่โลกในสมุดแผนที่ G. W. Colton, *General Atlas* (New York: J.H. Colton,1856)

ภาพที่ 15

แผนที่พับ "Colton's illustrated & embellished steel plate map of the world" 1854.

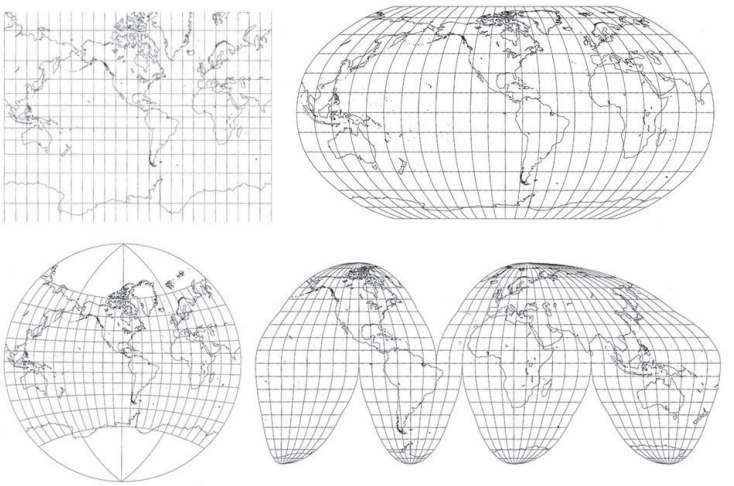

ภาพที่ 16

บนซ้าย Mercator projection; บนขวา Robinson projection; ล่างซ้าย Van der Grinten projection; ล่างขวา Goode homolosine projection ภาพจาก John P. Snyder. *An Album of Map Projections.* Washington: U.S. G.P.O., 1989.

ภาพที่ 17

"One World, One War" แผนที่ polar projection จาก Richard Edes Harrison, *Look at the World : The Fortune Atlas for World Strategy* (New York: Alfred A. Knopf, 1944) 8-9.

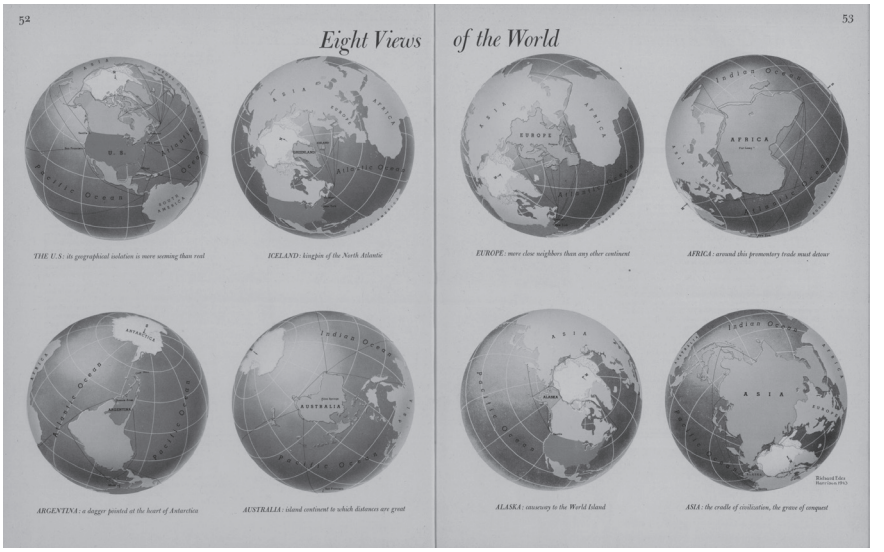

ภาพที่ 18

"Eight Views Of The World".จาก Richard Edes Harrison, *Look at the World : The Fortune Atlas for World Strategy* (New York: Alfred A. Knopf, 1944) 52-53.